

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Гуманізація виховання особистості є одним з найбільш актуальних завдань реформування всіх щаблів освіти. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти наголошується потреба орієнтації педагогічних впливів на конкретну дитину, її духовну культуру, індивідуальний розвиток емоційно-чуттєвої сфери і творчих можливостей.

Історія педагогічного досвіду засвідчує, що музичному вихованню належить особливе місце в духовному, естетичному, загальному культурному розвитку дитини. Вплив музики на розвиток духовної сфери особистості доведено в дослідженнях Л. Виготського, А. Готсдінера, Б. Теплова. Проблеми розвитку в дитини музичного сприймання, засобів педагогічного впливу на формування основ її музичної культури і грамотності, зміст, методи та форми музичного виховання дітей розглянуто в працях О. Апраксіної, Д. Кабалевського, А. Кенеман, О. Радиної, В. Шацької, С. Шоломович та ін. Загальні засади музичного виховання дітей старшого дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу висвітлено в працях О. Барабаш, Н. Ветлугіної, Л. Костюхіної, О. Кульчицької, С. Науменко, С. Нечай, А. Шевчук, С. Якимчук та ін.

У зв'язку з упровадженням освітньої парадигми, спрямованої на гуманізацію виховного процесу, особливу увагу науковці приділяють проблемі індивідуального розвитку дитини. Індивідуальний підхід як принцип навчання і виховання дітей досліджували психологи (Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, О. Запорожець, Г. Костюк, О. Леонтьєв, В. Мерлін, Б. Теплов); фізіологи (Б. Ананьєв, В. Бехтерев, І. Павлов); філософи (Дж. Локк, Г. Спенсер, Р. Штейнер); класики педагогіки (Я. Коменський, М. Монтесорі, А. Макаренко, Й. Песталоцці, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський). Окремі аспекти реалізації індивідуального і диференційованого підходів в роботі з дітьми дошкільного віку висвітлено в працях українських учених (А. Богуш, Г. Дикопольська, Я. Ковальчук, Н. Литвина Т. Степанова, Т. Суржук, К. Щербакова та ін.).

Проте в теорії і методиці музичного виховання дошкільників в умовах ДНЗ індивідуально-диференційований підхід не був предметом спеціального дослідження. У сучасній методиці музичного виховання дітей дошкільного віку відсутні рекомендації щодо їхнього навчання і виховання з урахуванням рівнів музичного розвитку та вихованості. Індивідуальність дитини сьогодні не враховується в програмах музичного виховання, в практиці роботи вихователів і музичних керівників, що негативно позначається на ефективності цього процесу.

Таким чином, спостерігаються протиріччя між: потребами в індивідуально-диференційованому підході до музичного виховання дошкільників і

змістом роботи вихователів ДНЗ; цілями освіти, зумовленими варіативністю й гнучкістю її змісту, відсутністю засобів їх відтворення в змісті музичного виховання дітей дошкільного віку; потребою вдосконалення змісту, форм і методів музичного виховання в ДНЗ та відсутністю досліджень щодо індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання старших дошкільників.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична і практична розробка зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах наукової теми кафедри дошкільної освіти Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського «Теоретичні засади змісту дошкільної освіти в сучасних навчальних закладах» (протокол № 7 від 2003 р.), що входить до плану науково-дослідної роботи Південного наукового центру НАПН України «Теоретико-методичні засади комунікативно-мовленнєвого супроводу становлення особистості майбутнього педагога в полікультурному середовищі півдня України» (№ 0109U002156). Тема дисертації затверджена Вченою радою Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського (протокол № 6 від 16.12.2008 р.) й узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології України (протокол № 10 від 23.12.2008 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й апробувати педагогічні умови реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання старших дошкільників.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність і структуру феноменів «індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання дошкільників», «музична вихованість дітей старшого дошкільного віку»; уточнити поняття «музичне виховання», «індивідуалізація», «диференціація».
2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні музичної вихованості дітей старшого дошкільного віку.
3. Виявити педагогічні умови реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання старших дошкільників.
4. Розробити й апробувати експериментальну модель реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку, перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – музичне виховання дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ.

Предмет дослідження – методика реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання старших дошкільників.

Гіпотеза дослідження – індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку реалізується за наявності в цьому процесі таких педагогічних умов:

- диференціації цілей і змісту музичного виховання відповідно до індивідуальних можливостей дітей;
- використання різноманітної за формами і засобами відтворення музичної діяльності;
- спонукання дітей до свідомого оцінювання й контролю дій щодо музичної діяльності;

Методи дослідження. На *теоретичному* рівні дослідження з метою визначення об'єкта, предмета, мети, гіпотези, завдань дослідження, обґрунтування теоретичних засад індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку, уточнення сутності досліджуваних феноменів використано метод аналізу й узагальнення історико-педагогічної, психологічної, філософської, наукової методичної літератури. Для виявлення стану індивідуально-диференційованого підходу в практиці музичного виховання старших дошкільників та його ефективності застосовувалися методи *емпіричного* рівня: тестування музичного розвитку дітей старшого дошкільного віку, аналіз навчально-методичної документації музичних керівників ДНЗ, бесіди, анкетування вихователів ДНЗ і батьків. Для з'ясування та перевірки ефективності педагогічних умов реалізації індивідуально-диференційованого підходу методом дослідження виступив педагогічний експеримент. З метою перевірки достовірності результатів експериментального дослідження, їх якісного і кількісного аналізу використано статистичні методи.

База експериментального дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі дошкільних навчальних закладів №№ 12, 84 (м. Миколаїв), № 1 (м. Гола Пристань Херсонської області), № 403 (м. Донецьк). На різних етапах дослідження експериментальною роботою було охоплено 450 осіб, у тому числі дітей старшого дошкільного віку – 300 осіб; музичних керівників – 50 осіб, батьків – 100 осіб. Формувальний експеримент здійснено на базі дошкільних навчальних закладів №№ 12, 84 (м. Миколаїв), він охоплював 145 осіб.

Наукова новизна одержаних результатів: *уперше* визначено педагогічні умови реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання старших дошкільників (диференціація цілей і змісту музичного виховання відповідно до індивідуальних можливостей дітей; використання різноманітної за формами і засобами відтворення музичної діяльності; спонукання дітей до свідомого оцінювання й контролю дій щодо музичної діяльності); визначено поняття «індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку», «музична вихованість дітей старшого дошкільного віку»; критерії

(когнітивний, репродуктивно-діяльнісний, рефлексійно-оцінний) і показники (обізнаність з музичними творами за жанрами і видами, зі структурою музичного твору і засобами музичної виразності, з музичними інструментами; уміння передавати голосом і рухами характер музики, ритмічно рухатися та імпровізувати відповідно до характеру музики; наявність навичок гри на дитячих музичних інструментах; наявність дій оцінки і контролю в музичній діяльності, уміння оцінювати музичну діяльність дітей) та схарактеризовано рівні музичної вихованості старших дошкільників (достатній, середній, низький); розроблено і науково обґрунтовано експериментальну модель реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку, що містить етапи (збагачувально-репродуктивний, продуктивно-творчий, оцінно-контрольний); різноманітні форми організації музичної діяльності дітей (музичні заняття в ДНЗ, самостійна музична діяльність, музика в повсякденному житті, музика на святкових ранках, музична діяльність у сім'ї); методи і прийоми навчання при взаємодії з батьками (переконання, показ, пояснення, розповідь, ігрові ситуації, імпровізація, систематичне вправлення у всіх видах музичної діяльності в ДНЗ і вдома з використанням музичних творів на електронних носіях, схвалення, оцінка, вказівки під час виконання, індивідуальні вправи дітей у засвоєнні навичок гри на дитячих музичних інструментах, оволодіння музично-ритмічними рухами, правильного інтонування і т. ін.; створення розвивального середовища, оцінка виразності дитячого виконання дорослим і самими дітьми); уточнено зміст понять «музичне виховання», «індивідуалізація», «диференціація». Подальшого розвитку набула теорія і методика музичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення одержаних результатів: розроблено експериментальну методику реалізації індивідуально-диференційованого підходу в процесі музичного виховання дітей старшого дошкільного віку; методику діагностування рівнів сформованості музичної вихованості старших дошкільників; диференційовані програми з музичного виховання старших дошкільників; серію ігрових ситуацій музичного спрямування; здійснено диференційований добір і запис на електронні носії музичних творів для роботи з дітьми в сім'ї; теки-пересувки з музичним репертуаром, текстами пісень, аудіозаписи музичних творів для прослуховування. Розроблено програму і зміст пропедевтичного семінару-практикуму «Музичне виховання за диференційованими програмами» для музичних керівників дошкільних навчальних закладів. Матеріали дослідження можуть бути використані в практиці музичного виховання дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ, в організації співпраці вихователів, музичних керівників дошкільних навчальних закладів із сім'єю, у процесі підготовки майбутніх вихователів у вищих педагогічних навчальних закладах, а також у

створенні методичних посібників для музичних керівників дошкільних навчальних закладів.

Результати дослідження впроваджено в роботу дошкільних навчальних закладів № 12 (акт про впровадження від 01.06.2010 р.) і № 84 (м. Миколаїв) (акт про впровадження від 21.05.2010 р.), № 1 (м. Гола Пристань Херсонської області) (акт про впровадження від 04.06.2010 р.), № 403 (м. Донецьк) (акт про впровадження від 28.05.2010 р.), у навчальний процес Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського (акт про впровадження № 08.2/1067-1 від 10.09.2010 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечено методологічною і теоретичною обґрунтованістю його вихідних позицій, використанням комплексу методів, адекватних меті й завданням дисертаційної роботи, репрезентативністю вибірки, кількісною обробкою та якісним аналізом результатів експерименту, апробацією й упровадженням їх у практику роботи дошкільних навчальних закладів.

Апробація матеріалів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорено на V міжнародних педагогічних читаннях «Формування професійної компетентності вихователя навчального закладу в умовах глобалізації» (Херсон, 2009); на XVI всеукраїнських педагогічних читаннях «В. О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю: ціннісні виміри в освіті» (Херсон, 2009); на міжнародній «Вища школа: національні пріоритети і європейські орієнтири» (Черкаси, 2010); всеукраїнських: «Сучасна трансформація дошкільної педагогічної освіти у відповідності до принципів та положень Болонської конвенції» (Бердянськ, 2009); «Формування та розвиток майбутнього фахівця» (Євпаторія, 2010); «Розвиток педагогічної освіти в контексті цивілізаційних змін» (Миколаїв, 2010); «Формування і розвиток духовної особистості в умовах університетської освіти: історія, теорія та практика» (Миколаїв, 2010) науково-практичних конференціях, а також на засіданнях кафедри дошкільної освіти Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського (2007 – 2010 рр.).

Основні результати дослідження викладено у 8 публікаціях автора, з них 6 – у фахових наукових виданнях України, 2-х тезах доповідей.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, 8 додатків (з них 1 – на електронних носіях). Основний зміст дисертації викладено на 205 сторінках. Робота містить 9 схем, 34 таблиці, 5 рисунків, що обіймають 5 сторінок основного тексту. Список використаних джерел містить 251 найменування і охоплює 21 сторінку. Додатки викладено на 58 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено

об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, схарактеризовано наукову новизну, теоретичну і практичну значущість дослідження, його методи; висвітлено дані щодо апробації й упровадження результатів дослідження.

У **першому розділі** «Теоретичні засади індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання старших дошкільників» визначено поняття «індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання дошкільників», «музичне виховання» і «музична вихованість дітей старшого дошкільного віку», «індивідуалізація», «диференціація», схарактеризовано стан музичного виховання дітей у сучасних дошкільних закладах, обґрунтовано педагогічні умови реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання старших дошкільників.

Музичне виховання є органічною складовою навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі, за допомогою якого здійснюється формування особистості дитини. Учені (Н. Ветлугіна, І. Держинська, М. Метлов та інші) визначають музичне виховання дошкільників як галузь естетичного виховання, організований педагогічний процес, спрямований на виховання музичної культури, розвиток музичних здібностей і становлення творчої особистості дитини.

Музичне виховання дітей дошкільного віку здійснюється в різних напрямках, а саме: навчання дітей гри на музичних інструментах (Т. Бабаджан, Н. Ветлугіна, І. Газіна, Ю. Двоскіна, В. Ішук, К. Лінк'явічус, М. Метлов, М. Румер та інші), опанування співів (З. Кодай, М. Лисенко, К. Орф та інші), слухання музичних творів (Л. Багірова, І. Держинська, Д. Кабалевський, К. Козирева, С. Шоломович та інші), розвиток музично-ритмічних рухів (Т. Бабаджан, Н. Ветлугіна, Ю. Двоскіна, К. Орф, Р. Плавнік, М. Румер та ін.).

Результативним показником якості музичного виховання є музична вихованість дітей старшого дошкільного віку під якою розуміємо сформовану в процесі музичного виховання здатність свідомо відтворювати набуті знання, навички і вміння в різних видах музичної діяльності, адекватно оцінювати власну музично-виконавську діяльність та діяльність однолітків.

Науковими дослідженнями і практичним досвідом доведено, що виховання дітей без урахування їхніх індивідуальних особливостей не дає очікуваного результату (В. Давидов, П. Гальперін, О. Запорожець, М. Монтесорі, Д. Ельконін та ін.). Під індивідуалізацією розуміємо специфічну форму організації навчально-виховного процесу, що забезпечує педагогічний принцип реалізації змісту, цілей навчання відповідно до індивідуальних відмінностей дітей.

Індивідуальний підхід до виховання реалізується завдяки вибору педагогом особливих засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності кожного вихованця. Варіюються вимоги до засвоєння матеріалу,

що вивчається (добір завдань, різних за змістом і ступенем складності); форми організації навчання (колективна, групова, індивідуальна); кількість і характер допомоги, що надається дітям; темпи оволодіння знаннями та навичками. Індивідуальний підхід до музичного виховання – це цілеспрямований педагогічний вплив на кожну дитину, що ґрунтується на знанні її психофізіологічних властивостей особистості та рис, в результаті якого в педагога створюється чітке уявлення про потенційні музичні можливості кожної дитини, її інтереси і здібності, що дає змогу педагогу застосувати найбільш доцільні навчально-виховні засоби, які розвивають творчу активність кожної дитини.

Такий підхід до музичного виховання дошкільників передбачає індивідуальну роботу з дітьми поза заняттями, використання різноманітних індивідуальних завдань, музичних дидактичних ігор і т. ін. У реалізації індивідуального підходу особливу роль відіграє диференціація навчання, що здійснюється через добір навчального матеріалу та прийомів роботи з дошкільниками, зумовлені особливостями їхнього сприймання, пам'яті, мислення й мовлення, емоційно-вольової сфери тощо. Диференційований підхід до виховання дітей – це перехідна стадія від колективних форм роботи до індивідуальних, що дозволяє будувати роботу з різними групами з метою впливу на кожну дитину відповідно до її індивідуальних особливостей. Здійснюючи диференційований підхід, дорослий віддає перевагу роботі з групою, об'єднаною за певною ознакою, що оптимізує освітній процес, дає різним дітям можливість навчатись і виховуватися за різними програмами.

Реальні умови роботи в ДНЗ (велика наповнюваність груп, інтенсивність педагогічного процесу, недостатня кількість педагогічних кадрів) утруднюють можливість забезпечення індивідуального підходу. Творчі пошуки педагогів, психологів, музичних керівників привели до ідеї індивідуально-диференційованого підходу. Індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання полягає в тому, що загальні виховні завдання вирішуються педагогом завдяки педагогічному впливу на підгрупу дітей, об'єднаних однаковою соціальною ситуацією, з урахуванням особливостей розвитку окремої дитини, відповідно до її індивідуальних здібностей, потреб та інтересів.

Проаналізовані чинні програми, навчально-виховні плани роботи, анкетування музичних керівників, батьків засвідчили про неузгодженість вимог щодо музичної вихованості дітей засобами індивідуально-диференційованого підходу. Програми орієнтують на колективне, групове навчання без урахування індивідуальних особливостей дітей щодо їхніх музичних нахилів, інтересів, здібностей.

Під педагогічними умовами розуміємо зовнішні відносно особистості дошкільника штучні обставини організації освітньо-виховного процесу в

ДНЗ, що виступають причиною і стимулом якісних позитивних змін особистісного розвитку, зокрема становлення музично-вихованої особистості. З-поміж них: диференціація цілей і змісту музичного виховання відповідно до індивідуальних можливостей дітей; використання різноманітної за формами і засобами відтворення музичної діяльності; спонукання дітей до свідомого оцінювання й контролю дій щодо музичної діяльності.

У **другому розділі** «Експериментальна методика реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку» описано експериментальну модель і методику реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку; подано дані щодо рівнів сформованості музичної вихованості дітей старшого дошкільного віку до і після формульованого експерименту.

Метою констатувального експерименту було з'ясування наявного рівня музичної вихованості дітей старшого дошкільного віку. Відповідно до сутності музичної вихованості дітей старшого дошкільного віку було обрано три критерії її оцінювання. Когнітивний критерій з показниками: обізнаність з музичними творами за жанрами і видами, обізнаність зі структурою музичного твору і засобами музичної виразності, обізнаність з музичними інструментами. Репродуктивно-діяльнісний критерій з показниками: уміння передавати голосом і рухами характер музики, уміння ритмічно рухатись й імпровізувати відповідно до характеру музики, наявність навичок гри на дитячих музичних інструментах. Рефлексійно-оцінний критерій з показниками: наявність дій оцінки і контролю в музичній діяльності, уміння оцінювати музичну (виконавчу) діяльність дітей (самооцінка, взаємооцінка).

Виявлення кожного показника в межах визначених критеріїв здійснювалося за допомогою спеціально дібраної низки завдань: «Відгадай, який твір звучить» (виявлення вміння дітей упізнавати і називати знайомі музичні твори у виконанні педагога); «Впізнай мелодію» (виявлення вміння розрізняти на слух музичні твори за видами: сучасна, народна, класична музика); «Розпізнай частинки» (виявлення вміння розрізняти трьохчасну форму музичного твору – називати вступ, заспів, приспів; визначати темп і динаміку твору); «Відгадай за звуком» (виявлення вміння розрізняти звучання таких музичних інструментів: металофон, бубон, маракас, трикутник, ложки, ксилофон, барабан); «Ми веселі музиканти» (виявлення вміння відтворювати самостійно на металофоні звучання музичних фраз, запропонованих педагогом); «Хто в гості прийшов?» (з'ясування вміння дітей у співах передавати характер музичного твору відповідно до тексту пісні); «Пісенний годинник» (з'ясування вміння дітей відповідними рухами передавати характер мелодії знайомих пісень); «Живі картинки»

(виявлення вміння контролювати свою власну музичну діяльність, уміння творчо підходити до вирішення поставленого завдання) та ін.

За результатами виконання дітьми цих завдань було визначено й схарактеризовано три рівні сформованості музичної вихованості дітей старшого дошкільного віку.

Достатній: діти розуміють і визначають поняття «жанр» музичного твору (вальс, колискова, танок, марш), розрізняють на слух сучасну, народну, класичну музику. Вони зацікавлено, швидко й безпомилково визначають характер і засоби виразності музичного твору, правильно вживають музичні терміни, визначають структуру твору (вступ, закінчення, заспів та приспів). Правильно називають і визначають на слух за тембром звучання всі запропоновані музичні інструменти; правильно розрізняють звуки за висотою, визначають напрям руху мелодії. Із бажанням та виразно виконують пісні (передають характер, динамічні відтінки) без напруження, плавно, легким звуком, чітко артикулюючи слова; точно відтворюють різні ритмічні малюнки засобами співу, танцювальних рухів. З бажанням виконують основні рухи; упевнено рухаються та змінюють характер рухів відповідно до темпу, добре орієнтуються в просторі: рухи чіткі, емоційно забарвлені. Оперують музично-пластичними образами, емоційно передають їх, вільно варіюють елементи народних і сучасних танцювальних рухів; добирають на слух ритмічний малюнок пісеньок, поспівок, володіють прийомами гри на всіх запропонованих дитячих музичних інструментах. У процесі здійснення музичної діяльності долають невпевненість, сором'язливість, їм притаманна адекватна самооцінка.

Середній: діти емоційно реагують на музику, за незначної допомоги музичного керівника згадують назву твору, хоча в них виникають окремі труднощі у визначенні жанру музичного твору та видів музики. При визначенні характеру музики потребують допомоги дорослого (повторення та пояснення); не впевнені у визначенні засобів музичної виразності; не завжди правильно вживають музичні терміни, вагаються при визначенні структури музичного твору; не завжди впевнено розрізняють на слух тембр музичного інструмента, а також помиляються в його назві; розрізняють музичні звуки за висотою, відчувають деякі труднощі в правильному відтворенні висоти звучання. Припускаються помилок у визначенні напрямку руху мелодії. Не завжди чисто інтонують, не чітко виконання пісні або музичної фрази. Потребують постійної підказки під час відтворення ритмічного малюнку різними засобами. З бажанням виконують основні види рухів, натомість рухи не завжди чіткі та впевнені, відчувають труднощі у відображенні пластичними рухами музичних образів, не емоційно виконують основні танцювальні рухи, не завжди варіюють елементами народних і сучасних танцювальних рухів. Недостатньо володіють прийомами гри на дитячих музичних інструментах, не завжди

спроможні дібрати на слух ритмічний малюнок пісеньок, поспівок; у дітей відсутнє стійке прагнення до самовдосконалення в музичній діяльності, їм притаманна здебільшого неадекватна самооцінка.

Низький: діти не розрізняють на слух музичні твори за жанрами, видами й особливостями виконання; виникають певні труднощі при визначенні характеру музики, засобів музичної виразності, у них обмежений музичний словник. Припускають помилки в розрізненні музичних творів за структурою, навіть після додаткового пояснення; помиляються в назві музичного інструменту; після програвання можуть показати інструмент, що звучав, на малюнку, але з першого разу назвати його не можуть; виникають певні труднощі при визначенні на слух тембру музичного інструмента. Діти означеного рівня не вміють відтворювати звуки за висотою, у них не розвинені навички чистого інтонування; не бажають передавати в співах характер звучання та динамічні відтінки музичного твору; потребують допомоги при визначенні напрямку руху мелодії; відсутній емоційний відгук та бажання виконувати музично-ритмічні рухи; не орієнтуються в просторі, але не в усіх випадках виникають труднощі у відтворенні основних та танцювальних рухів; не спроможні відтворити на дитячому музичному інструменті поспівку, відсутні навички гри на більшості дитячих музичних інструментах. У дітей цього рівня неадекватна самооцінка, відсутній контроль над власною поведінкою.

За узагальненими результатами констатувального етапу експерименту достатній рівень музичної вихованості дітей старшого дошкільного віку було виявлено в 25,3% дітей експериментальної і 26,2% контрольної груп. Більшість дітей знаходилися на середньому (30,8% в експериментальній і 29,2% – в контрольній групах) і низькому (43,9% в експериментальній і 50,6% – в контрольній групах) рівнях.

На формувальному етапі апробовано експериментальну модель і методику реалізації педагогічних умов індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку, що обіймала три взаємопов'язані етапи: збагачувально-репродуктивний, продуктивно-творчий та оцінно-контрольний. На кожному етапі музичне виховання здійснено за різними видами діяльності (слухання, співи, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах), за допомогою різних форм організації музичної діяльності, методів і прийомів навчання. Крім того, на кожному етапі реалізовано відповідні педагогічні умови.

Експериментальній роботі передував підготовчий етап, мета якого полягала в розробці різнорівневих програм із музичного виховання для дітей старшого дошкільного віку; ознайомленні музичних керівників і вихователів з різнорівневими програмами та експериментальною методикою; проведенні семінару-практикуму для батьків «Музичне виховання дітей у сім'ї». Було підготовлено теки-пересувки з музичним репертуаром

ром, текстами пісень, аудіозаписи музичних творів для прослуховування.

На початку навчального року проведено семінар-практикум «Музичне виховання за диференційованими програмами», на якому музичні керівники були ознайомлені з диференційованими програмами з музичного виховання дітей старшого дошкільного віку, музично-дидактичними іграми, з музично-ритмічними рухами та грою на дитячих музичних інструментах, із теками-пересувками для батьків (з музичними творами на електронних носіях і рекомендаціями з музичного виховання дітей удома відповідно до рівня їхньої музичної вихованості).

Відповідно до моделі формувального експерименту кожна з педагогічних умов створювалася послідовно на кожному етапі. Паралельно музичним керівником здійснювалася робота з батьками з метою більш ефективного рішення висунутих завдань.

Реалізацію експериментальної моделі започатковував збагачувально-репродуктивний етап, *метою* якого було ознайомлення дітей з жанрами, видами музики та структурою музичних творів; збагачення музичних вражень засобами музичної виразності; ознайомлення з виконанням музично-ритмічних рухів, грою на дитячих музичних інструментах. Для досягнення мети використано різнорівневі диференційовані програми музичного виховання. Застосовано такі форми організації музичної діяльності дітей: музичні заняття в ДНЗ, музика в повсякденному житті. Використано такі методи і прийоми: розповідь, пояснення, показ і програвання (уривків чи повних) музичних творів, розігрування ігрових ситуацій, імпровізація, контроль, вправлення, схвалення, оцінка. Реалізована така педагогічна умова – диференціації цілей і змісту музичного виховання відповідно до індивідуальних можливостей дітей. Така робота здійснювалася поетапно.

Експериментальну роботу на першому етапі було побудовано так: на комплексних заняттях проведена робота з музичного виховання за диференційованими програмами з урахуванням індивідуальних особливостей дітей (темپ мислення, кількість повторів, рівень музичної вихованості). Комплексне навчання дітей музики відбувалося на засадах індивідуально-диференційованого підходу, що передбачав урахування рівня музичного розвитку та музичних здібностей, намірів, бажань, індивідуальних особливостей дитини і стимулював творчі прояви особистості з орієнтацією на її індивідуальність. Принцип комплексного навчання полягав в одночасній роботі педагога над засвоєнням дитиною знань, умінь і навичок в рухах, співках, музикуванні на дитячих музичних інструментах, слуханні музики тощо.

Метою другого – продуктивно-творчого – етапу було активізувати музичну діяльність дітей за допомогою імпровізації, стимулювати до музичної діяльності в нестандартних умовах. *Змістовий аспект роботи* з дітьми полягав у відтворенні ними змісту завдань педагога (передавання го-

лосом і рухами характеру музики, виконання рухів та ін.), реалізації музичних умінь у сюжетно-рольових, музично-дидактичних та творчих іграх під час самостійної діяльності в ДНЗ та вдома. *Методами і прийомами* виступили: багаторазове повторення важких місць, пояснення і вказівки під час виконання, індивідуальні вправи дітей у засвоєнні навичок, створення розвивального середовища. *Форми організації музичної діяльності*: музичні заняття, самостійна музична діяльність, музика в повсякденному житті, музика на святкових ранках, музична діяльність у сім'ї. *Педагогічною умовою* виступило: використання різноманітної за формами і засобами відтворення музичної діяльності. Специфікою експериментальної методики були розроблені музичні ігрові ситуації, що сприяли зануренню дітей у творчу активну музичну діяльність. Ігрові ситуації вводилися в індивідуальну роботу з дітьми у всі форми організації музичної діяльності, передбачені другим етапом моделі експерименту. Відповідно до розроблених диференційованих програм було підготовлено музичні твори для слухання музики, співів і ритмічних рухів для музичної діяльності дітей у сім'ї, розроблено сценарії для свят та розваг.

Метою третього – оцінно-контрольного – етапу була активізація і стимулювання дітей до оцінно-контрольних дій у музичній діяльності. *Змістовий аспект роботи*: імпровізація, виконання музичних творів, музичні ігри. *Методами і прийомами* виступили: оцінка виразності дитячого виконання дорослим і самими дітьми. *Формами організації* музичної діяльності передбачалися: музичні заняття, самостійна музична діяльність, музика в повсякденному житті. *Провідна педагогічна умова*: спонукання дітей до свідомого оцінювання й контролю дій щодо музичної діяльності. Спочатку вчили дітей моделювати різноманітні навчально-розвивальні музично-ігрові ситуації, що стимулювали дітей дошкільного віку до оцінювання виконавчої діяльності (взаємооцінка, самооцінка). Засобом реалізації виступили оцінно-контрольні дії, які були включені до змісту цікавих для дітей завдань. Контрольні дії – це усвідомлене регулювання дитиною музичної діяльності, її відповідності запропонованому плану, зразку, вимогам, нормам музичної вихованості. Оцінні дії були спрямовані на оцінку результатів музичної діяльності. Свідомий аналіз за допомогою контрольно-оцінних дій відбувався в таких завданнях, як «Визнач за ритмом», «Чий танок найкращий?», «Чи вмієш ти співати?» і т. ін.

Відомо, що успіх у музичному вихованні дітей дошкільного віку значною мірою залежить від участі в цьому процесі сім'ї. Зважаючи на це, з батьками проведена така робота: складання теків-пересувок із музичними творами і текстами пісень, розробка різноманітних музично-дидактичних ігор і вправ, аудіозапис музичних творів. Обговорювалися питання: як навчити дитину визначати види і жанри музики, структуру музичного твору, засоби музичної виразності, визначати на слух тембр музичних

інструментів; як навчити дитину грати на музичних інструментах, виконувати елементи українських народних танців, чисто інтонувати. Разом з батьками влаштовувалися різноманітні музичні вечори, розігрувалися народні українські музичні ігри, інсценізувалися українські народні казки під музичний супровід. Залучення батьків до музичного виховання дітей відбувалося на кожному етапі дослідження.

У кінці кожного кварталу були проведені комплексні й інтегровані заняття на закріплення дітьми отриманих знань, умінь і навичок музичної діяльності, передбачених різнорівневими програмами. Щодо змісту розробленої нами диференційованої програми з музичного виховання на 1-й квартал навчального року. Так, діти середнього рівня повинні були тільки розрізняти жанри музики – марш, пісня, а діти достатнього рівня – уміти розрізняти ще й танок. Діти трьох рівнів (достатній, середній, низький) повинні були розрізняти характер музики, темп, динаміку, а також упізнавати та називати знайомі твори: діти середнього рівня – за вступом, а діти достатнього рівня ще й додатково називати автора музичного твору. Діти всіх трьох рівнів повинні вміти визначати на слух звучання музичних інструментів: низький – металофон, барабан, цимбали, трикутник (у виконанні дорослих); середній – металофон, барабан, цимбали, трикутник, фортепіано (у виконанні дорослих); достатній – металофон, барабан, цимбали, трикутник, фортепіано, скрипка (у виконанні дорослих та в запису). Діти достатнього рівня повинні були вміти порівнювати музичні звуки зі звуками довкілля.

У співах дітей навчали правильно передавати мелодію пісні, співати природним голосом без крику, напруження, чітко вимовляти слова. Діти середнього і достатнього рівнів повинні були співати м'яко, наспівно, протягувати довгі звуки, а діти достатнього рівня в співах правильно інтонаційно передавати характер, темп і динаміку музики, своєчасно брати дихання між короткими фразами і вміти оцінити спів своїх однолітків.

У музично-ритмічних рухах у першому кварталі обсяг матеріалу для дітей середнього і низького рівнів був ідентичним. Діти повинні були вміти ритмічно рухатися відповідно до характеру музики; виконувати танцювальні рухи (середній рівень додатково – підскоки, приставний крок, а достатній рівень – різні перешикування). Діти низького рівня вміти відображати рухами характерні особливості різних образів, а діти середнього і достатнього рівнів ще й імпровізувати. Для дітей достатнього рівня додатково вводилося виконання завдання творчого спрямування («Чий танок найкращий?» і т. ін.).

У грі на дитячих музичних інструментах обсяг матеріалу, визначений для дітей низького рівня, поступово зростав залежно від темпів засвоєння матеріалу дітьми. Діти середнього рівня оволодівали елементарними навичками гри на окремих дитячих музичних інструментах (металофон, тріола,

трикутник), на відміну від низького рівня (тільки металофон), а діти достатнього рівня – грали на дитячих музичних інструментах (додатково – цимбали), а також відстукували на ударних інструментах або оплесками в долоні різні ритми.

Отже, була створена диференційована програма на три квартали навчального року для дітей всіх (достатній, середній, низький) рівнів музичної вихованості. Це дозволило здійснити роботу з кожною дитиною, що ґрунтувалася на ретельному обліку індивідуальних особливостей у контексті виховання. При цьому постійно враховувалася наявність у дитини обсягу та якості музичних знань, умінь вирішувати елементарні музичні завдання. Зауважимо, що диференційовані програми склалися за ступенем засвоєння дітьми музичного матеріалу й аналізом рівня музичної вихованості дітей. До диференційованої програми було розроблено конспекти індивідуальних занять для дітей з різним рівнем музичної вихованості.

Таким чином, упродовж кожного кварталу навчального року проведено роботу з опанування змісту різнорівневих програм дітьми старшого дошкільного віку, що сприяло підвищенню їхнього інтересу до музичної діяльності, збагаченню знань, умінь і навичок у різних видах музичної діяльності, зростанню загального рівня музичної вихованості. З метою виявлення ефективності запропонованої методики щодо формування музичної вихованості дітей старшого дошкільного віку проведено контрольний зріз. Дітям експериментальної і контрольної груп пропонувалися завдання, аналогічні констатувальному етапу експерименту, проте іншого змісту.

Кількісні та якісні зрушення було зафіксовано під час порівняльного аналізу рівнів розвитку музичної вихованості дітей старшого дошкільного віку (прикінцевий зріз), дані якого подано в таблиці.

Таблиця

Порівняльні дані рівнів музичної вихованості дітей старшого дошкільного віку до і після формувального експерименту (у %)

Групи	Рівні					
	Достатній		Середній		Низький	
	До експер.	Після експер.	До експер.	Після експер.	До експер.	Після експер.
ЕГ	25,3	63,3	30,8	24,2	43,9	12,5
КГ	26,2	43,3	29,2	30,8	50,6	25,8

Як свідчить таблиця, в експериментальній групі, достатнього рівня музичної вихованості досягли 63,3% дітей (було 25,3%), на середньому рівні стало 24,2% дітей (було 30,8%) і низькому – 12,5% дітей (було 43,9%). Отже, в експериментальній групі відбулися позитивні зміни в усіх рівнях музичної вихованості дітей.

З метою перевірки ефективності експериментальної методики було

проведено статистичний аналіз одержаних даних (коефіцієнт регресивного аналізу Пірсона). За конкретизованою формулою математичного очікування визначався загальний коефіцієнт рівня музичної вихованості дітей старшого дошкільного віку за трьома параметрами (когнітивний, репродуктивно-діяльнісний, рефлексійно-оцінний). Загальний коефіцієнт музичної вихованості значно виріс в експериментальній групі, порівняно з контрольною.

Одержані експериментальні дані підтвердили ефективність педагогічних умов, розробленої експериментальної моделі та методики реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

У **висновках** подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації досліджено проблему індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку, визначено педагогічні умови, модель і методику реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання старших дошкільників.

1. Установлено, що індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку є вихідною формою і базою цілісного формування особистості. Оновлення його технології має здійснюватись як її гуманізація та орієнтація на розвиток творчої активності дитини, її музично-творчих здібностей, комунікативності й комунікабельності, впевненості в собі та в своєму майбутньому.

2. Індивідуальний підхід до музичного виховання – це цілеспрямований педагогічний вплив на кожну дитину, що ґрунтується на знанні її психофізіологічних властивостей та рис особистості, передбачає чітке уявлення педагога про потенційні музичні можливості, її інтереси і здібності, що дає змогу педагогу застосувати найбільш доцільні навчально-виховні засоби, які розвивають творчу активність кожної дитини. У реалізації індивідуального підходу особливу роль відіграє диференціація навчання, яка здійснюється через добір навчального матеріалу та прийомів роботи з дошкільниками, зумовленими особливостями їхнього сприймання, пам'яті, мислення й мовлення, емоційно-вольової сфери тощо.

3. Музична вихованість дошкільників – це сформована в процесі музичного виховання здатність свідомо відтворювати набуті знання, навички й уміння в різних видах музичної діяльності, адекватно оцінювати власну музично-виконавську діяльність і діяльність однолітків. Критеріями музичної вихованості дітей старшого дошкільного віку зазначено: 1) когнітивний з показниками: обізнаність з музичними творами за жанрами і видами; обізнаність зі структурою музичного твору і засобами музичної виразності; обізнаність з музичними інструментами; 2) репродуктивно-діяльнісний з показниками: уміння передавати голосом і рухами характер музики; уміння ритмічно рухатись, імпровізувати відповідно до характеру

музики; наявність навичок гри на дитячих музичних інструментах; 3) рефлексійно-оцінний з показниками: наявність дій оцінки і контролю в музичній діяльності; уміння оцінювати виконавчу діяльність дітей (самооцінка, взаємооцінка).

4. Педагогічними умовами реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання старших дошкільників стали: диференціація цілей і змісту музичного виховання відповідно до індивідуальних можливостей дітей; використання різноманітної за формами і засобами відтворення музичної діяльності; спонукання дітей до свідомого оцінювання і контролю дій щодо музичної діяльності.

5. Модель реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку складається з трьох етапів: збагачувально-репродуктивний (передбачав ознайомлення дітей з жанрами, видами музики та структурою музичних творів; збагачення музичних вражень засобами музичної виразності; ознайомлення з виконанням музично-ритмічних рухів, грою на дитячих музичних інструментах), продуктивно-творчий (сприяв активізації музичної діяльності дітей за допомогою імпровізації, стимулюванню до музичної діяльності в нестандартних умовах), оцінно-контрольний (спрямований на активізацію і стимулювання дітей до оцінно-контрольних дій у музичній діяльності).

6. За результатами прикінцевого зрізу достатній рівень музичної вихованості було зафіксовано у 63,3% дітей експериментальної групи і 43,3% дітей контрольної групи. На середньому рівні перебували 24,2% дітей експериментальної групи і 30,8% дітей контрольної групи. Низький рівень засвідчили 12,5% дітей експериментальної групи і 25,8% дітей контрольної групи. Отже, отримані дані засвідчують про ефективність індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку, реалізованого відповідно до визначених педагогічних умов.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів визначеної проблеми. Перспективи її подальшого дослідження вбачаємо у визначенні засобів, що забезпечують наступність музичного виховання дітей старшого дошкільного віку і початкової школи; виявленні впливу музичної вихованості дітей дошкільного віку на успішність їх навчання в початковій школі.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Лісовська Т. А. Теоретичні основи проблеми індивідуального підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку / Т. А. Лісовська // Вісник Херсонського державного університету : Педагогічні науки. – Херсон, 2009. – Вип. LI. – С. 176–179.

2. Лісовська Т. А. Вплив музики на духовно-моральний розвиток особи-

стості у спадщині В. О. Сухомлинського / Т. А. Лісовська // Вісник Херсонського державного університету : Педагогічні науки. – Херсон, 2009. – Вип. LIII. – С. 230–234.

3. Лісовська Т. А. Вплив музичного середовища на розвиток особистості / Т. А. Лісовська // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – Одеса, 2009. – № 3. – С. 57–61.

4. Лісовська Т. А. Навчання дошкільників співам – як один із напрямів підготовки у ВНЗ майбутніх музичних керівників / Т. А. Лісовська // Науковий вісник Миколаївського державного університету. – Вип. 25. Педагогічні науки : зб. наук. пр.; за заг. ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. – Миколаїв : МДУ, 2009. – С. 224–230.

5. Лісовська Т. А. Проблема диференційованого підходу в музичному вихованні дітей старшого дошкільного віку / Т. А. Лісовська // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – № 1. – Бердянськ : БДПУ, 2010. – С. 212–216.

6. Лісовська Т. А. Розвиток чуття ритму в музичній діяльності дошкільників / Т. А. Лісовська // Науковий вісник Черкаського університету ім. Б. Хмельницького : Педагогічні науки. – Черкаси, 2010. – Вип. 176. – С. 86–88.

7. Лісовська Т. А. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до музичного виховання / Т. А. Лісовська // Матеріали X всеукраїнської наукової конф. [«Розвиток педагогічної освіти в контексті цивілізаційних змін»], (11–12 травня 2010 р.). – Миколаїв : МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. – С. 29–32.

8. Лісовська Т. А. Формування творчих професійних умінь в майбутніх вихователів у процесі музичної діяльності старших дошкільників / Т. А. Лісовська // Міжвузівська науково-практична конф. [«Формування та розвиток майбутнього фахівця: соціально-педагогічний ракурс»] (24–25 травня 2010 р.). – Євпаторія : РІО РВНЗ КГУ, 2010. – С. 59–61.

АНОТАЦІЯ

Лісовська Т. А. Індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2011.

У дисертації теоретично обґрунтовано й апробовано педагогічні умови реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання старших дошкільників.

У дослідженні розкрито сутність і структуру феноменів «індивідуа-

льно-диференційований підхід до музичного виховання дошкільників», «музична вихованість дітей старшого дошкільного віку»; уточнено поняття «музичне виховання», «індивідуалізація», «диференціація». Визначено критерії (когнітивний, репродуктивно-діяльнісний, рефлексійно-оцінний), показники і схарактеризовано рівні сформованості музичної вихованості дітей старшого дошкільного віку.

Розроблено й апробовано експериментальну модель і методику реалізації індивідуально-диференційованого підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку, яка обіймала три взаємопов'язані етапи: збагачувально-репродуктивний, продуктивно-творчий та оцінно-контрольний. Експериментальній роботі передував підготовчий етап, метою якого була розробка різнорівневих диференційованих програм з музичного виховання для дітей старшого дошкільного віку. На кожному етапі музичне виховання здійснено за різними видами діяльності (слухання, співи, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах), за допомогою різних форм організації музичної діяльності, методів і прийомів навчання. Кожний етап передбачав реалізацію відповідної педагогічної умови.

Ключові слова: індивідуально-диференційований підхід, музичне виховання, музична вихованість, діти старшого дошкільного віку, педагогічні умови, диференційовані програми.

АННОТАЦИЯ

Лисовская Т. А. Индивидуально-дифференцированный подход к музыкальному воспитанию детей старшего дошкольного возраста. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.08 – дошкольная педагогика. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского». – Одесса, 2011.

Диссертация посвящена проблеме индивидуально-дифференцированного подхода к музыкальному воспитанию детей старшего дошкольного возраста. В работе охарактеризовано состояние музыкального воспитания детей в современных дошкольных учреждениях, дано теоретическое обоснование сущности и структуры индивидуально-дифференцированного подхода к музыкальной деятельности, педагогических условий его реализации, раскрыта сущность феноменов «индивидуально-дифференцированный подход к музыкальному воспитанию дошкольников», «музыкальная воспитанность детей старшего дошкольного возраста», уточнено содержание понятий «музыкальное воспитание», «индивидуализация», «дифференциация».

Индивидуально-дифференцированный подход к музыкальному воспитанию заключается в том, что общие воспитательные задачи решаются

педагогом благодаря педагогическому воздействию на подгруппу детей, объединенных одинаковой социальной ситуацией, с учетом особенностей развития отдельного ребенка, исходя из его индивидуальных способностей, потребностей, интересов.

Результатом музыкального воспитания выступает музыкальная воспитанность детей старшего дошкольного возраста, под которой понимаем сложившуюся в процессе музыкального воспитания способность сознательно воспроизводить приобретенные знания и умения, в различных видах музыкальной деятельности, адекватно оценивать собственную исполнительскую деятельность и исполнительную деятельность сверстников.

Согласно сущности музыкальной воспитанности детей старшего дошкольного возраста были определены три критерия ее оценки. Когнитивный критерий с показателями: осведомленность с музыкальными произведениями по жанрам и видам, знания структуры музыкального произведения и средства музыкальной выразительности, музыкальных инструментов. Репродуктивно-деятельностный критерий с показателями: умение передавать голосом и движениями характер музыки, умение ритмично двигаться и импровизировать в соответствии с характером музыки, наличие навыков игры на детских музыкальных инструментах. Рефлексивно-оценочный критерий с показателями: наличие действий оценки и контроля в музыкальной деятельности, умение оценивать музыкальную (исполнительную) деятельность детей (самооценка, взаимооценка). По результатам выполнения детьми заданий были определены и охарактеризованы три уровня сформированности музыкальной воспитанности детей старшего дошкольного возраста: достаточный, средний и низкий.

Педагогические условия реализации индивидуально-дифференцированного подхода к музыкальному воспитанию старших дошкольников предусматривают: дифференциацию целей и содержания музыкального воспитания в соответствии с индивидуальными возможностями детей; использование разнообразной по формам и средствам воспроизведения музыкальной деятельности; побуждение детей к сознательной оценке и контролю действий в музыкальной деятельности.

Разработана и апробирована экспериментальная модель реализации индивидуально-дифференцированного подхода к музыкальному воспитанию старших дошкольников, которая состояла из трех этапов: обогачительно-репродуктивного, продуктивно-творческого и оценочно-контрольного. На каждом этапе музыкальное воспитание осуществлялось по различным видам деятельности (слушание музыки, пение, музыкально-ритмические движения, игра на детских музыкальных инструментах), с помощью различных форм организации музыкальной деятельности, мето-

дов и приемов обучения. Экспериментальной работе предшествовал подготовительный этап, целью которого была разработка разноуровневых программ по музыкальному воспитанию для детей старшего дошкольного возраста; ознакомление музыкальных руководителей и воспитателей с разноуровневыми программами и экспериментальной методикой; проведение семинара-практикума для родителей «Музыкальное воспитание детей в семье». Были подготовлены папки-передвижки с музыкальным репертуаром, текстами песен, аудиозаписи музыкальных произведений для прослушивания.

Целью обогатительно-репродуктивного этапа было ознакомление детей с жанрами, видами музыки и структурой музыкальных произведений; обогащение музыкальных впечатлений средствами музыкальной выразительности; ознакомление с выполнением музыкально-ритмических движений, игрой на детских музыкальных инструментах. Для достижения цели использовались разноуровневые дифференцированные программы музыкального воспитания. Целью второго, продуктивно-творческого этапа, было активизировать музыкальную деятельность детей с помощью импровизации, стимулировать к музыкальной деятельности в нестандартных условиях. Содержательный аспект работы с детьми заключался в воспроизведении детьми содержания заданий педагога (передача голосом и движениями характера музыки, выполнения движений и др.), реализации музыкальных умений в сюжетно-ролевых, музыкально-дидактических и творческих играх в процессе самостоятельной деятельности в ДУЗ и семье. Целью третьего, оценочно-контрольного этапа было: активизация и стимулирование детей к оценочно-контрольным действиям в музыкальной деятельности. Содержательный аспект работы: импровизация, исполнение музыкальных произведений, музыкальные игры.

Результаты экспериментальной работы подтвердили эффективность разработанной модели и методики, определенных педагогических условий реализации индивидуально-дифференцированного подхода к музыкальному воспитанию старших дошкольников.

Ключевые слова: индивидуально-дифференцированный подход, музыкальное воспитание, музыкальная воспитанность, дети старшего дошкольного возраста, педагогические условия, дифференцированные программы.

ANNOTATION

Lisovska T.A. Individual-differentiated approach to the preschool-age children musical education - Manuscript.

The thesis aimed at gaining the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in speciality 13.00.08 – Preschool Education. – State establishment “South-Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushin-

skiy". Odesa, 2011.

The thesis focuses on the problem of individual-differentiated approach to the preschool-age children musical education. In the research, pedagogical conditions of realization of individual-differentiated approach to the preschool-age children musical education are theoretically grounded and practically exercised.

The contents and the structure of the phenomena "individual-differentiated approach to the preschool-age children musical education", "musical education of the preschool-age children" have been defined. The essence of the notions "musical education", "individualization", "differentiation" have been specified. The criteria, (cognitive, reproductive and operative, reflexive and evaluative), indicators and the levels of developing preschool-age children musical education have been revealed.

The experimental model and the teaching methodology how to implement the individual-differentiated approach to the preschool-age children musical education embracing three consecutive stages (enriching-reproductive, productive-creative, evaluative-checking) have been worked out and practically elaborated. The experiment was proceeded by the preliminary work. Its objective was to work out musical training programmes of different complication levels for the senior preschool-age children. At every educational stage musical training is carried out by means of different activities (listening, singing, music-rhythmical movements, playing children's musical instruments), different forms of music activity organization, different teaching methods and techniques. The definite pedagogical condition is implemented at each educational stage.

Keywords: individual-differentiated approach, musical education, preschool-age children, pedagogical conditions, differentiated musical training programmes.

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

Лісовська Тетяна Адамівна

УДК 378.0 + 372.14 + 372.126

**ІНДИВІДУАЛЬНО-ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД
ДО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

13.00.08 – дошкільна педагогіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Миколаївському національному університеті імені В. О. Сухомлинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
СТЕПАНОВА ТЕТЯНА МИХАЙЛІВНА,
Миколаївський національний
університет імені В. О. Сухомлинського,
доцент кафедри дошкільної освіти.

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України
БОГУШ АЛЛА МИХАЙЛІВНА,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри теорії і методики
дошкільної освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
НЕЧАЙ СВІТЛАНА ПЕТРІВНА,
Республіканський вищий навчальний заклад
«Кримський інженерно-педагогічний
університет» (м. Сімферополь),
доцент кафедри дошкільної педагогіки і
методик початкового навчання.

Захист дисертації відбудеться «25» лютого 2011 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.04 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

Автореферат розісланий «20» січня 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева